

TERMÉS

Nehéz idők

Lázár Gyula póttartalékos főhadnagy első világháborús emlékei

Lázár Gyula Gyergyószentmiklóson született 1878-ban. Az ottani szeszgyár tisztviselője (könyvelője) volt. Fialtal feleségét és egyéves fiacskáját hátrahagyva mint népfelkelő hadnagy Marosvásárhelyen vonult be a 22. honvéd gyalogezred hadtáp zászlóaljába, amelyben ekkor főleg gyergyói és udvarhelyszéki önkéntesek szolgáltak mint póttartalékosok; családost, többgyermekes katonák.

Lázár Gyula

Lázár a csaknem egy esztendőn át tartó frontszolgálatát részletes feljegyzései alapján orosz fogsága idején saját kezűleg, füzetekbe írta le 1915. május 28. és 1915. október 5. között. Közlendője 313 oldalt tesz ki. Ennek teljes közlése a terjedelme miatt nehézségekbe ütközik, de érdekességének, izgalmasságának és jelentőségének felvillantására részleteket közlök belőle, továbbá mellékelem fotóját. Mindezt a szerző unokáinak, Lázár Máriának és Lázár Katalinnak a hozzájárulásával teszem. Az írás olyan érdekes és izgalmas, hogy akár önálló kötetként is megjelenhetne, vagy kiváló válogatás készülhetne belőle. Az első világháború centenáriuma erre alkalmat kínál.

A szerző az 1914. augusztus 18-ai bevonulásától kezdve az 1915. május 28-ai fogságba eséséig részletesen leírja a vele és katonai egységével történt hadi eseményeket; ezenközben megnevezi azt a közel ötven földrajzi helyet (városok, falvak, hegyek stb.), amelyeken egysége harci cselekményei folytak. Ennek alapján hadi útvonaluk utólag is jól megrajzolható.

A korabeli magyar határt védték a Keleti-Kárpátokban az orosz katonai egységekkel szemben, később támadásba mentek át. Harcaik az akkori Galícia területén folytatódtak.

Ha nem tudnánk, hogy a szerző részese és nem külső szemlélője volt az eseményeknek, az egész olyannak is tűnhetne, mintha egy kitűnően felkészült idegenvezető turistacsoportot kalauzolna egy nagyon hosszú I. világháborús hadi túrán. Írása szigorúan tényszerű. Csak azokat az eseményeket írja le, amelyeket személyesen tapasztalt, vagy közvetlen szemtanúktól biztosan tudott. Kitűnő megfigyelő, élesen látó volt. Ezeknek köszönhető, hogy

- Reálisan mérte fel a magyar katonák és katonai alegységek felszerelését, kiképzettségét, harci értékét. (Gyengének találja a felszerelést, a fegyverzetet, annak összetételét, s a katonai létszámot, képzetlennek az újoncokat, gyáváknak az oláh katonákat, s végig elismerően szól az öreg székely bakák személyes bátorságáról, hősiességéről.)

• Néhány mondattal jó jellemrajzot adott a parancsnokokról. Így ismerünk meg közülük számos kiváló katonát, de olyanokat is, akik érdemtelenül vagy alig kiérdemelten viselik katonai rangjukat.

• Rosszallását fejezi ki az alacsonyabb parancsnokok hadvezetésének fogyatékoságai, a hibás információk, helyzetfelismerések, az elhibázott parancsok kiadása miatt, amelyek sok magyar baka életébe kerültek.

• Ír a kintüntetésre való felterjesztések visszászárgairól, a hőstettek visszaigazolatlan voltáról, de a jól kiérdemeltekről is.

• Hitelesen tárja fel a harcoló alakulatok viszontagságait; a kegyetlen hideget, a fagyhalálokat, az élelmezés nehézségeit, az ezek által elgyötört katonák helytállását, a betegségeket.

• A szemtanú és résztvevő hitelességével írja le a közelről lezajló, puskákkal vívott tűzpárbajokat és a lövészárkok szuronyrohamait.

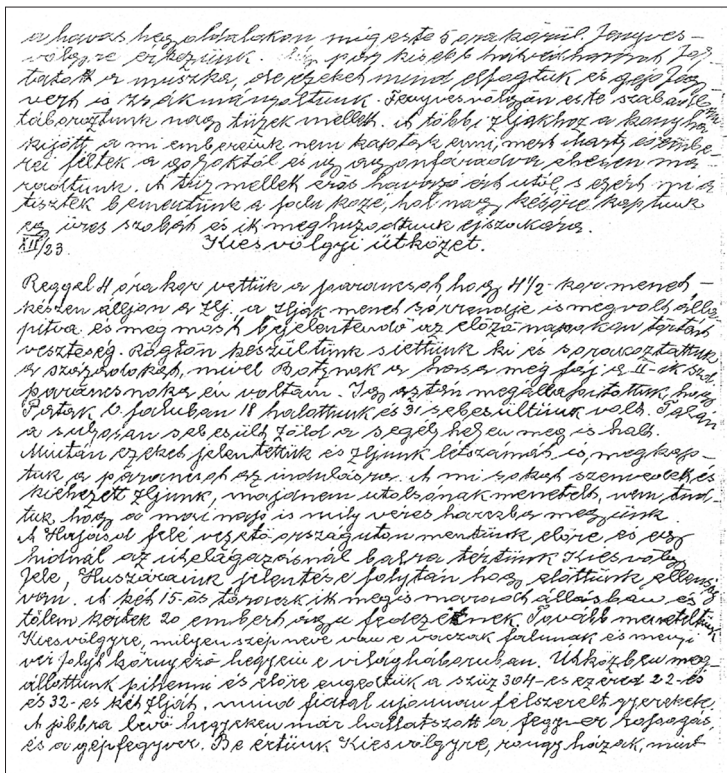
• Az olvasó elé tárja az orosz seregben szolgáló tatárok és kozákok barbárságait, a civil lakosság bántalmazását, kirablását, megalázását, a 12 év feletti nők tömeges megbecstelelését, a menekülő nők és gyermekek lelövődözését.

• A háború csendjében, akár tél van, akár tavasz, lenyűgözi a természet szépsége, és írásában ezt is érzékletesen jeleníti meg. Érződik rajta a civil természetszeretet.

• A harcoló katonák alapérzése; a magyar haza szeretete, a hősiesség az egész íráson végigvonul. Száz év távlatából ez a fajta hazaszeretet a mai fiatal korosztály számára már alapos magyarázatra szorul. Akkor fegyverrel a kézben, ma másként kell, kellene szeretni a hazát.

• Elismeri az oroszok katonai erényeit, téli állásaik, lövészárkaik jó kiépítettségét, tüzeréségi és géppuskás fölényüket, leírja támadási szokásaikat, harcmodorukat.

• Nem láthat mindent kristálytisztn, de mégis törekszik az objektivitásra. Az írás tartalmából kirajzolódik Lázár Gyula személyisége. Már a korai mondataiban benne van, hogy szerető férj és édesapa, aki a hazájáért és családjáért harcol. Zsoldját rendszeresen haza küldi, önmagáról időről időre tudósít, fényképeket küld, feleségének a harcmezőről ibolyát is. Hazajáró gondolatairól, érzelmeiről többször tesz említést, nem titkolja és szégyelli, ha elérzékenyül.

Lázár Gyula hadinaplójának 121. oldala

Jó szemű, éles látású, a terepen is jól tájékozódó katona. A civil életben szerzett természetjárói ismereteit (tájékozás, térképolvasás, terepviszonyok) kiválóan hasznosítja. Vadászra jellemző céllövői tudományának a frontszolgálat alatt nagyon nagy hasznát veszi.

Helyzetfelismerő képessége kiváló, körültekintő és óvatos. Ezzel számos esetben kibővítette ki mások katonai hibáját, pl. hogy Vörösmart, Karácsonfalva mellett a székely zászlóaljok egymást lökik. Ehhez hasonló esetek máshol is előfordultak később. A kapott parancsokat a legtöbb esetben igyekszik pontosan és fegyelmezetten végrehajtani, de ha látja, hogy az értelmetlen, katonáit nem vezeti a biztos halálba. Ez felelősségtudatra mutat.

Tisztársaival együttműködő, információi pontosak és gyorsak. Felettesei többször dicsérik tetteiért, s veszélyesebbnél veszélyesebb harci feladatokat bízhatnak rá. Elismeri a katonák helytállását a kegyetlen hidegben, a sokszoros orosz túlerővel szemben, dicséri a katonavirtust, s megveti a hazug parancsnoki jelentéseket író, a harc elől állásában lapuló, jellemtelen, gyáva hivatásos hadnagyot.

Katonáival mindenütt ott volt és együtt harcolt, a közelharcokban is. Számталanszor volt életveszélyben, olykor magát is kitette annak. Bátorsága néha vakmerőség volt.

Helytállásáért kétezer tették meg zászlóaljparancsnoknak. Zászlóalját mindkétyszer az ütközetek után életben maradt különböző alegységek katonáiból állították össze. Azért esett rá a választás, mert a többi tiszt elesett, súlyosan sebesült, vagy beteget jelentett és elhagyta a harcot. Ő még szabadságon sem volt.

Érdemeiért 1915. május 7-én főhadnaggyá léptették elő. Ezt már korábban is megérdemelte volna.

A hősiesség ellenére 1915. május 28-án a 22. honvéd gyalogezred Dobrohonstow galíciai lengyel falu határában felmorzsolódott, a katonák jelentős része meghalt vagy orosz fogságba esett.

Ez utóbbi lett a sorsa Lázár Gyulának is. Elfogatása körülményei írása utolsó lapján olvashatók. Mint foglyot előbb a kijevi gyűjtőtáborba vitték, majd innen Cárincinbe (ez később Sztálingrád, ma Volgográd). Innen 2 év 8 hónap múltán, 1918 februárjában szabadult. Még a központi hatalmak összeomlása előtt századossá léptették elő.

A fogságban írt naplója töredékesen is rendkívül értékes több okból:

Teljesen hiteles, kézzel írott történelmi forrás, amely esetleg további kutatások kiindulópontja is lehet.

Beilleszthető forráskiadvány-gyűjteménybe.

Erősíti a történetkutatók által eddig feltárt tényeket, gazdagítja, árnyalja azokat.

Színesíti azokat a leírásokat, amelyek a fogságba esett első világháborús katonatisztek életét jellemezték.

A naplóban szereplő Terek Géza által írt *A fogoly karácsony* című vers bekerülhetne egy fogolyköltészeti gyűjteménybe, ha egyszer összeállítanák.

Rádió- és tv-műsor gerince lehetne a napló érdekesebb részleteinek feldolgozása.

Lázár Gyula 1945-ben halt meg, Budapesten nyugszik. Emlékét visszahagyott írásai, fotói és szerettei őrzik.

Farkas Ferenc

